

Слінько Сергій Вікторович –
доктор юридичних наук, професор

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Розкрито окремі положення кримінально-процесуального закону під час підготовчого провадження кримінальної справи, визначення вини обвинуваченого та призначення судового розгляду для постанови вироку. Установлено прогалини судового розгляду кримінальної справи та надано шляхи щодо подальшого удосконалення окремих його елементів.

Ключові слова: слідчий суддя; підготовче провадження; обвинувачений; прокурор; ухвала.

Рассмотрены положения уголовно-процессуального закона, которые связаны с проведением подготовительного производства судебного рассмотрения материалов уголовного дела и определение вины обвиняемого. Определены пробелы стадии подготовительного производства. Внесены предложения процедурного и процессуального направления по улучшению путей дальнейшего развития отдельных элементов судебного производства и постановления приговора.

Ключевые слова: следственный судья; подготовительное производство; обвиняемый; прокурор; определение.

The article exposes separate criminal process law provisions during preparatory realization of criminal case, determination of guilt of defendant and setting of judicial trial for the decision of sentence. The blanks of judicial trial of criminal case are set and ways are given in relation to the further improvement of his separate elements.

Keywords: inquisitional judge; preparatory realization; defendant; public prosecutor; decision.

Актуальність цієї статті полягає в тому, що реформування кримінального процесу визначило нові положення досудового та судового провадження, які в окремих випадках входять у суперечку під час проведення процесуальних, слідчих, судових дій. Новий КПК України визначив більш запитань ніж відповідей на них відносно механізму

процедури проведення процесуальних дій та їх закріплення у відповідних процесуальних рішеннях слідчого, прокурора та слідчого судді.

Постановка проблеми статті полягає в розгляді судового провадження, яке є не завершеним з точки зору теоретичних положень кримінального процесу. Судове провадження побудовано на принципах змагальності, диспозитивності, гласності проведення судового розгляду, однак новий КПК визначив проблеми, які необхідно поєднати в окремі групи. По-перше, не визначені положення акту, який необхідно прийняти під час підготовчого судового провадження. По-друге, ухвала слідчого судді у разі прийняття процесуального та процедурного рішення про судовий розгляд кримінальної справи є кінцевим моментом досудового провадження та визначає компетенцію слідчого судді щодо судового розгляду кримінальної справи. По-третє, процесуально та процедурно не визначений статус обвинуваченого, який знаходиться під судом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що вчені кримінально-процесуального права чітко визначали прогалини судового розгляду, вказували на шлях їх удосконалення. Слід зазначити, що дослідження були проведені з моменту встановлення судової влади. Процедурно та процесуально були проведені розроблення, дані чітко визначені положення зміни судового провадження. Наукові монографічні роботи щодо реформування судового розгляду, які були проведені вченими дореволюційного та після прийняття у 1961 році КПК України, вказували на прогалини процесу. Такими вченими є С. А. Альперт, І. Д. Беляев, А. Я. Вишинський, Ю. М. Грошевой, В. Г. Гончаренко, М. М. Міхеєнко, В. Т. Маляренко, О. В. Капліна, В. Т. Нор, М. С. Строгович, В. М. Тертишник, О. М. Толочко, М. А. Чельцов-Бабутів, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, О. Г. Янковська та ін. [1-13].

Виклад основного матеріалу містить у собі аналіз наукових джерел та їх підстави визначення положень, які стосуються попередження вчених, щодо кримінального переслідування з боку суду.

Новий КПК розробив функцію обвинувачення таким чином, що вона визначає судовий розгляд як два елемента. З одного боку – юридичні можливості кримінального переслідування, з іншого – фактичне визначення винного та проголошення вироку. Однак, даний розподіл має єдине значення, яке полягає в обвинувальному акті досудового провадження. Незважаючи на одні джерела дані елементи мають свої задачі та підкуються правилам кримінального провадження.

Початок підготовчого провадження встановлений за новим КПК як визначення обвинувального акту досудового провадження таким чином, що він відповідає положенням судового розгляду. В іншому випадку слідчий суддя повинен прийняти рішення про закриття кримінального провадження. Такі положення мають широкий спектр власної діяльності слідчого судді. По-перше, кримінальне провадження повинно здійснюватися на підставі принципу законності. По-друге, кримінальне переслідування повинно бути тільки на підставі доказів, які свідчать про вину обвинуваченого.

Таким чином фактичні обставини кримінального переслідування на стадії підготовчого провадження мають суттєві процесуальні труднощі, щодо їх використання слідчим суддею під час провадження.

КПК України висловив положення встановлення обвинувачення таким чином, що воно має бути підтверджено тільки фактичними доказами, які вказують на вину обвинуваченого у кримінальній справі. Однак, з одного боку слідчий суддя пов'язаний обвинувальним актом, а з другого, вина встановлюється на фактичних даних, які встановлені слідчим, прокурором, а не судом. Фактичні дані, які визначені як обвинувачення за своїм змістом вказують на зв'язок між діями обвинуваченого та вчиненим злочину, та формують імовірність вини, яка може бути перевірена тільки під час судового розгляду кримінальної справи.

Тому неможливо визнати правильним положення КПК України, що кримінальна теорія інституту підготовчого судового розгляду з визначення вини обвинуваченого може бути побудована на підставі фактичного визначення вини обвинуваченого.

Юридичне положення стадії підготовчого провадження полягає в тому, що слідчий суддя встановлює обставини кримінальної справи та приймає процесуальне рішення щодо закриття кримінального провадження. Акт закриття кримінального переслідування є закінченням подальшого руху кримінальної справи. Слідчий суддя відмінє рішення обвинувального акту органу досудового розслідування та виправдовує обвинуваченого. У даному разі виникає запитання: яке значення для суду має обвинувальний акт слідчого? Відповідь на це запитання дає принцип верховенства права, за яким тільки слідчий суддя має право встановити вину обвинуваченого та призначити кримінальне покарання за вчинений злочин, а жодна особа не може бути піддана необґрунтованому процесуальному примусу або необґрунтовано засуджена.

Теорія відання до суду є тим кутовим каменем, на якому практична діяльність слідчого судді може знайти у собі ґрунтовну підпорку, щоб мати можливість протистояння незаконним процесуальним рішенням слідчого, прокурора.

Відання до суду як вузьке значення правосуддя не вирішує питання вини та не встановлює міру кримінального покарання, однак незаконно відданий до суду на підставі фактичних даних та обвинувального акту під час судового розгляду кримінальної справи може бути виправданим. Слідчий суддя постановляє виправдувальний вирок та після проголошення: «невинуватий», честь, гідність особи має бути поновлена. Таким чином, фактичні прогалини загальних положень підготовчого провадження призводять до порушення принципів кримінального процесу та вказують на неповноту, істотні порушення КПК України, невідповідність фактичних обставин кримінальної справи висновкам обвинувального акту, неправильне застосування кримінального закону.

Новий КПК України встановив положення, за якими чинне законодавство змінити неможливо, але можливо його обійти. Причому практичне значення цього визначення бачимо на кожному кроку.

Слідчий суддя постановляє виправдувальний вирок, але не відміняє ухвалу про відання обвинуваченого до суду.

Апеляційний суд проголошує ухвалу про невинність особи, але не відміняє ухвалу слідчого судді щодо встановлення обставин вини обвинуваченого під час прийняття рішення про судовий розгляд кримінальної справи.

Найбільш суттєва суперечність Закону полягає в тому, що обвинувачений, який учинив злочин, знаходиться під судом, але слідчий суддя своєю ухвалою не визначає його процесуального статусу як підсудного.

Якщо слідчий суддя закриває кримінальне провадження на підставі ч. 3 ст. 284 КПК України, а саме не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримання, у цьому випадку закриття кримінального переслідування не має на собі підстави подальшої перевірки кримінальної справи. Особа, відносно якої закрито кримінальне провадження не отримує міру кримінального покарання, незважаючи на вчинений злочин. Вона залишається в суспільстві, яке повинно мати таку особу, яка може вчинити нові кримінальні правопорушення.

Ухвала слідчого судді у разі закриття кримінального провадження на підставі фактичних даних має чітко виражену закінчену форму. Тобто бачимо, що законодавець встановив положення, які охоплюють елементи найменшої вимоги юридичних положень відання до суду та можливого прийняття рішення про закриття кримінального провадження. Практичні положення цих юридичних обставин бачимо під час судового розгляду. По-перше, слідчий суддя під час проголошення ухвали відання до суду не вказує ніяких доказів вини, а використовує їх на підставі обвинувального акту. По-друге, не має ніяких положень щодо вини обвинуваченого та можливості постанови виправдувального вироку. По-третє, ухвала слідчого судді має теоретичні положення ризику її проголошення, тому що не має юридичної та фактичної опори рішення, а є фактичні дані, які не мають ніяких вимог до інтересів правосуддя.

Для інтересів суспільства, правосуддя не має значення постановою виправдувального вироку, а має значення не обґрунтованні, не законні процесуальні рішення про відання особи до судового розгляду кримінальної справи.

Законодавець встановив процедуру відання обвинуваченого до суду таким чином, щоб забезпечити повагу до суду з боку суспільства, що тільки слідчий суддя може забезпечити порядок у суспільстві на підставі закону.

Емпірична база за 2012 р. та перший квартал 2013 р. свідчить про дані засобів масової інформації, що 87 % суспільства не зневажають суд, який приймає незаконні та не обґрунтованні рішення та вирок.

Треба зазначити, що в окремих випадках на двох, трьох кримінальних справах, які мають політичний вираз ЗМІ, формують думку суспільства. Тому не можна вважати ці цифри за ставлення до суду.

Висновок полягає в тому, що новий КПК України потребує суттєвих змін під час розгляду кримінальних справ на стадії підготовчого судового розгляду.

По-перше, установлення фактичних та юридичних підстав для постанови ухвали слідчого судді.

По-друге, ухвала слідчого судді у разі прийняття процесуального та процедурного рішення про судовий розгляд кримінальної справи має визначити компетенцію слідчого судді щодо судового розгляду.

По-третє, процесуально та процедурно необхідно визначити статус обвинуваченого, який знаходиться під судом, та встановити його як підсудного.

По-четверте, вирішити питання щодо закриття кримінального провадження слідчим суддею на підставі принципу верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альперт С. А. Кримінально-процесуальні функції: поняття, система, суб'єкти / Альперт С. – Х. : Основа. – 1995. – 120 с.
2. Барабаш С. А. Природа российского уголовного процесса, цели уголовно-процессуальной деятельности и их установление / Барабаш С. А. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 257 с.
3. Беляев И. Д. Лекции по истории русского законодательства / И. Д. Беляев. – М., 1901. – 575 с.
4. Викторский С. И. Русский уголовный процесс / Викторский С. И. – М. : Казенная железнодорожная Типография Московского узла, 1911, 320 с.
5. Вышинский А. Я. Теория судебных доказательств в советском праве / А. Я. Вышинский. – М. : Госюриздат., 1946. – 327 с.
6. Groshewiy Ю. М. Проблема удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність / Ю. М. Groshewiy // Вісник Академії правових наук. – Х., 2003. – Вип. № 2–3. – С. 686–698.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Т. Маляренка, В. Г. Гончаренка. – К. : Форум, 2003. – 938 с.
8. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України / Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1999. – 536 с.
9. Строгович М. С. Уголовный процесс / Строгович М. С. – М. : Изд. МЮ СССР, 1946. – 300 с.
10. Толочко А. Н. Судебный приговор и его мотивировка / Толочко А. Н. – К., 1991. – 90 с.
11. Фойницький І. Я. Курс уголовного судопроизводства / Фойницький І. Я. – Т. 1. – СПб. : Наука, 1996. – 586 с.
12. Чельцов-Бабутов М. А. Курс советского уголовно-процессуального права / Чельцов-Бабутов М. А. – М. : Юрид. лит., 1957. – 722 с.
13. Янковська О. Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства / Янковська О. Г. – К. : Прецедент, 2011. – 303 с.